

Л. О. ФІЛІПКОВСЬКА

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

2014

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Л. О. Філіпковська

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Харків «ХАІ» 2014

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Л. О. Філіпковська

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Харків «ХАІ» 2014

УДК 658.012.8(075.8)

Ф53

Рецензенти: д-р екон. наук, проф. І. А. Дмитрієв,
канд. екон. наук, доц. П. В. Брінь

Філіпковська, Л.О.

Ф53 Економічна безпека підприємства [Текст]: навч. посіб. / Л. О. Філіпковська. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2014. – 58 с.

Досліджено проблему економічної безпеки господарюючого об'єкта. Подано тематичний план навчальної дисципліни «Економічна безпека підприємства», який розкриває змістовну сутність економічної безпеки держави як найважливішого рівня економічної безпеки підприємств, визначає структуру системи економічної безпеки підприємства й механізм її забезпечення у різних галузях господарства. Наведено поняття загроз і ризиків у діяльності підприємства, а також методи оцінювання рівня економічної безпеки підприємства, що може бути використано в практиці моделювання економічних процесів.

Для студентів і аспірантів економічних вищих навчальних закладів, а також може бути корисним широкому колу фахівців.

Табл. 10. Бібліогр.: 30 назв

УДК 658.012.8(075.8)

© Філіпковська Л. О., 2014

© Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут», 2014

ВСТУП

У сучасних умовах економічна безпека країни, регіону, підприємства набуває першорядного значення, тому що вона пов'язана в першу чергу з поняттям конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність підприємства розглядають як його потенційну якість. Вона має значні переваги в процесі реального управління, що впливають на стан і тенденції розвитку зовнішнього і внутрішнього середовищ промислового підприємства й на кваліфіковане використання їх.

Загальносвітовими тенденціями, актуальними з погляду безпеки, є:

- зростання значення міжнародних галузей та їх поширення в економіку різних країн;

- змінення характеру роботи менеджерів;

- революційні змінення інформаційного простору.

У наш час надзвичайно важливим стає також управління підприємствами, організаціями й фірмами за допомогою законів економічного розвитку та безпеки. Актуальним є кількісне оцінювання інтересів учасників суспільних відносин, контроль рівня безпеки та вимірювання ступеня розвитку економіки організації.

Взаємодії вітчизняних підприємств із зовнішнім середовищем реалізуються в умовах недостатньо розвинених ринкових відносин, невиконання господарюючими суб'єктами правового законодавства, а також в умовах коливання ринкового попиту, що значно підвищує рівень загроз економічній безпеці підприємств. Ефективний захист може бути забезпечено за допомогою спеціальних засобів.

Метою викладання навчальної дисципліни «Економічна безпека підприємства» є формування теоретичних і практичних навичок щодо забезпечення безпеки економічної діяльності суб'єктів господарювання в умовах ринкових відносин

Предметом вивчення навчальної дисципліни є об'єктивні захисні властивості економічної системи, механізму її протистояння впливу небезпечних сил і факторів, а також охоронні функції держави й створювані із цією метою відповідні інститути.

Дисципліні «Економічна безпека підприємства» властиві такі **міждисциплінарні зв'язки**: економіка підприємства, макроекономіка, фінанси, економіко-математичні методи та моделі (економетрика і оптимізаційні методи та моделі), економіка праці і соціально-трудова відносини, стратегія підприємства, економічний аналіз, економічна діагностика.

Програму вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Економічна безпека підприємства» складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво».

1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, семінарських, практичних. Найбільш складні питання винесено на розгляд та обговорення під час семінарських занять. Велике значення у процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів.

Навчальна програма розрахована на студентів, які навчаються за освітньо-кваліфікаційною програмою підготовки бакалаврів. Її може бути використано при проведенні науково-методичних семінарів відповідних працівників і науковому стажуванні магістрів.

Робочу програму навчальної дисципліни розроблено за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах згідно зі зразковим змістом навчального курсу, рекомендованим Європейською кредитно-трансферною системою (ECTS).

Основними задачами дисципліни «Економічна безпека підприємства» є вивчення теоретичних і методичних основ управління системою економічної безпеки підприємства; одержання знань щодо організації моніторингу і аналізу загроз економічній безпеці на основі впровадження системи граничних індикаторів; вивчення передових методів формування комплексної системи економічної безпеки на підприємстві, а також створення режиму комерційної таємниці.

У результаті вивчення дисципліни студенту необхідно **знати**:

- сутність національної безпеки України;
- систему базових категорій економічної безпеки;
- структуру системи економічної безпеки;
- склад і зміст задач щодо організації системи моніторингу загроз економічній безпеці підприємства;
- методи оцінювання і аналізу загроз економічній безпеці на підприємстві;
- методи оцінювання збитків від реалізації таких загроз;
- принципи розроблення положення про комерційну таємницю на підприємстві та реалізації режиму приховування комерційної таємниці;
- технічні засоби охорони інформаційного простору підприємства;
- методи захисту підприємницької діяльності господарюючих суб'єктів.

У процесі вивчення дисципліни студент має набути таких **вмінь і навичок**:

- ідентифікувати загрози економічній безпеці на національному, регіональному та індивідуальному рівнях;
- аналізувати і оцінювати ступінь економічних загроз діяльності підприємства;
- оцінювати збитки від реалізації загроз економічній безпеці;

- здійснювати моніторинг рівня економічної безпеки підприємства;
- складати план робіт зі створення й впровадження комплексної системи економічної безпеки;
- використовувати технічні засоби для захисту комерційної таємниці підприємства;
- захищати економічні інтереси підприємства правовими засобами;
- формувати уявлення про адаптивне управління підприємством;
- освоювати методи планування і організації діяльності служби економічної безпеки підприємства.

Тематичний план дисципліни «Економічна безпека підприємства» складається з двох модулів, кожен з яких має окремий самостійний блок дисципліни, який логічно пов'язує декілька навчальних елементів за змістом і взаємозв'язками.

Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекційні, семінарські та практичні заняття, індивідуальна науково-дослідна робота, самостійна робота студента з рекомендованою літературою.

Перелік тем за змістовими модулями навчальної дисципліни наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Перелік тем за змістовими модулями навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Економічна безпека: сутність, структура. Концепція економічної безпеки	Змістовий модуль 2. Організація комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємства
Тема 1. Вступ до навчальної дисципліни «Економічна безпека підприємства». Теоретичні основи економічної безпеки господарюючого суб'єкта	Тема 5. Сутність системи економічної безпеки підприємства й механізм її забезпечення
Тема 2. Економічна безпека держави як найважливіший рівень економічної безпеки підприємств	Тема 6. Захист комерційної таємниці підприємства
Тема 3. Загрози й ризики в діяльності підприємств	Тема 7. Оцінювання і аналіз економічної безпеки підприємства
Тема 4. Принципи й рівні економічної безпеки підприємств	Тема 8. Інформаційна й документаційна безпека
	Тема 9. Галузеві особливості забезпечення економічної безпеки підприємств
	Тема 10. Забезпечення економічної безпеки авіапромислового підприємства

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА МОДУЛЯМИ І ТЕМАМИ

Змістовий модуль 1.

Економічна безпека: сутність, структура. Концепція економічної безпеки

Тема 1. Вступ до навчальної дисципліни «Економічна безпека підприємства». Теоретичні основи економічної безпеки господарюючого суб'єкта

Ознайомлення студентів з програмою й формами організації навчання, зі структурою, формами і обсягом кожного з навчальних модулів, а також з усіма видами контролю.

Передумови виникнення поняття економічної безпеки підприємства і його еволюція. Зміни в системі управління підприємствами в умовах ринкової економіки. Національна безпека України і її принципи. Правова основа національної безпеки. Принципи забезпечення національної безпеки. Об'єкти й суб'єкти національної безпеки.

Стійкість – фундаментальна основа економічної безпеки господарюючого суб'єкта. Стратегічні помилки, що ведуть до втрати стійкості підприємства. Фактори, від яких залежить ефективність економічної безпеки підприємства.

Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки підприємств. Визначення економічної безпеки. Види безпеки. Порівняння двох підходів до поняття безпеки.

Література: основна [1 – 7];
додаткова [10];
електронні ресурси [23 – 28].

ТЕМА 2. Економічна безпека держави як найважливіший рівень економічної безпеки підприємств

Ієрархія рівнів економічної безпеки. Міжнародна економічна безпека як наслідок глобалізації. Загрози міжнародній економічній безпеці. Забезпечення національної економічної безпеки України. Пріоритети національних інтересів України.

Державні інтереси і економічна безпека. Елементи економічної безпеки держави. Фактори, що найбільш негативно впливають на забезпечення національної економічної безпеки. Суб'єкти і об'єкти економічної безпеки України. Показники економічної безпеки держави.

Загрози безпеці і напрямки поновлення економічного зростання держави. Форми прояву загроз економічній безпеці. Три моделі відтворювального розвитку.

Державна політика у світлі регіональної економічної безпеки. Забезпечення соціально-економічної безпеки регіону. Економічна безпека регіону і її загрози. Принципи забезпечення соціально-економічної безпеки регіону. Основні напрямки забезпечення соціально-економічної безпеки регіону. Функції соціально-економічних орієнтирів збалансованого розвитку регіону. Етапи реалізації системи економічної безпеки регіону. Основні напрямки й найбільш значущі показники оцінки соціально-економічної безпеки регіону.

Тіньова економіка як загроза економічній безпеці країни.

Держава й забезпечення економічної безпеки підприємства. Переваги наявності держвласності на найбільші підприємства з погляду забезпечення економічної безпеки держави. Забезпечення економічної безпеки підприємств державою.

Література: основна [1 – 7];
додаткова [10, 13];
електронні ресурси [30].

Тема 3. Загрози й ризики в діяльності підприємств

Поняття загроз і їх класифікація. Задача управління безпекою як задача оптимізації витрат ресурсів на локалізацію загроз. Класифікація джерел виникнення загроз на внутрішні, зовнішні й прикордонні. Класифікаційні ознаки загроз економічній безпеці підприємства. Характеристика зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства. Класифікація загроз за основними сферами життєдіяльності підприємства. Поняття збитків і їх класифікація.

Механізм реалізації загрози та захист від неї.

Поняття, сутність і класифікація ризиків. Основні компоненти бізнесу, в якому можна зазнати збитків. Дві функції ризику: стимулююча й захисна. Основні принципи ринкової економіки, що обумовлюють різне відношення до результату, який сприймається як ризик. Види фінансових ризиків.

Криміналізація фінансово-господарської діяльності (ФГД) підприємств. Причини ускладнення криміногенної обстановки. Напрямки й наслідки криміналізації діяльності підприємств.

Система управління ризиками в бізнесі. Схема етапів управління ризиками в бізнесі. Три основних організаційних аспекти створення структури управління ризиком. Основні внутрішні нормативні документи управління ризиками. Основні методи оцінки ризиків.

Загальні проблеми фінансової безпеки. Сталість й адаптивність роботи підприємства.

Література: основна [6 – 9];
додаткова [13, 15 – 17, 19];
електронні ресурси [30].

Тема 4. Принципи й рівні економічної безпеки підприємств

Принципи забезпечення економічної безпеки підприємств. Принцип чотирьох ролей. Принципи шести рівнів економічної безпеки й повного охоплення ФГД. Внутрішня й зовнішня складові економічної безпеки підприємства. Зв'язок процесу формування внутрішньої складової економічної безпеки підприємства з етапами створення підприємства і його функціонування. Принцип повного охоплення за часом.

Перший і другий рівні безпеки підприємств. Акціонерні відносини й вищий менеджмент. Основні загрози для власників підприємств. Особливості переведення контролю до групи менеджерів. Порушення в залученні або розміщенні фінансових ресурсів підприємства. Поширені способи завдання економічних збитків.

Третій, четвертий і п'ятий рівні економічної безпеки підприємств. ФГД підприємств. Характеристика ФГД підприємства.

Шостий рівень економічної безпеки підприємств. Види обліку. Негативні явища у ФГД підприємства.

Література: основна [6 – 9];
додаткова [10, 13, 15, 16, 19];
електронні ресурси [30].

Змістовий модуль 2. Організація комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємства

Тема 5. Сутність системи економічної безпеки підприємства і механізм її забезпечення

Загальні принципи побудови системи безпеки підприємств. Основні складові економічної безпеки підприємства і їхня характеристика. Режими функціонування системи управління економічною безпекою підприємства. Система економічної безпеки в системі управління підприємством. Об'єкти й суб'єкти економічної безпеки підприємства. Принципи забезпечення економічної безпеки підприємства.

Цілі системи безпеки. Основні підходи й напрямки створення безпеки підприємств. Основні вимоги до системи безпеки підприємства і її основних напрямків функціонування.

Управління й механізм забезпечення економічної безпеки підприємства. Стратегія управління безпекою підприємства. Переваги й недоліки випереджаючого впливу. Переваги й недоліки пасивного захисту. Послідовність реалізації стратегії управління безпекою підприємства. Приклад розроблення системи управління підприємством з виділеним контуром підсистеми управління економічною безпекою.

Література: основна [6 – 9];
додаткова [10, 13, 15, 16, 19];
електронні ресурси [27, 28, 30].

Тема 6. Захист комерційної таємниці підприємства

Суть комерційної таємниці й необхідність її захисту. Власник інформації і його права. Відомості, для яких режим комерційної таємниці не може бути встановлений. Укрупнена класифікація відомостей, що становлять комерційну таємницю підприємства.

Економічні умови й передумови формування механізму захисту комерційної таємниці. Втрати підприємства від недотримання умов конфіденційності.

Захист об'єктів інтелектуальної діяльності. Класифікація інтелектуальних прав: авторські й патентні права. Ліцензійний договір.

Основні джерела, канали витоку й методи одержання інформації про конкурентів. Цінність інформації. Документація як джерело інформації обмеженого доступу. Два види втрати інформації. Канал поширення інформації. Канали несанкціонованого доступу. Основні методи одержання інформації про конкурентів.

Основні елементи механізму захисту комерційної таємниці підприємства. Методи впливу на винних в порушенні законодавства про захист комерційної таємниці.

Література: основна [6 – 9];
додаткова [17, 18, 20];
електронні ресурси [23 - 29].

Тема 7. Оцінювання і аналіз економічної безпеки підприємства

Складові економічної безпеки підприємства й підходи до їхнього оцінювання. Функціональні складові економічної безпеки підприємства: фінансова, інтелектуальна, кадрова, техніко-технологічна, правова, силова, ринкова, інтерфейсна, інформаційна, екологічна.

Моделі оцінювання і аналізу складової економічної безпеки підприємства. Негативні впливи на складові економічної безпеки. Таблиці оцінювання рівнів складових економічної безпеки.

Моделі інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки підприємства. Характеристика рівнів і система індикаторів оцінювання економічної безпеки підприємства. Схема областей економічної безпеки підприємства.

Моделі оцінювання загроз економічній безпеці підприємства.

Література: основна [6 – 9];
додаткова [11 – 13, 15, 16, 21, 22];
електронні ресурси [29, 30].

Тема 8. Інформаційна й документаційна безпека

Мета, завдання та напрямки державної політики інформатизації. Загальні критерії оцінювання інформаційних технологій. Основи електронного документообігу.

Сутність інформації і її конфіденційність. Інформаційні потоки підприємства. Інформаційний процес. Інформаційна система. Інфраструктура інформатизації. Обмеження доступу до інформації. Документована інформація.

Інформаційні системи й технології. Ефективна інформаційно-телекомунікаційна мережа.

Загрози безпеці інформації. Поняття інформаційної безпеки. Захист інформації. Методи забезпечення інформаційної безпеки. Системна класифікація загроз інформації.

Методологія аналізу захищеності інформаційної системи. Система захисту інформації. Алгоритм проектування системи захисту інформації. Узагальнена модель процесів захисту інформації.

Забезпечення інтегральної безпеки інформаційних систем. Поняття інтегральної інформаційної безпеки.

Механізми безпеки інформації в інформаційних технологіях, їхні види. Формування стратегій розвитку підприємства для протидії засобам інформаційних війн.

Література: основна [6 – 9];
додаткова [11, 12, 17];
електронні ресурси [28 – 30].

Тема 9. Галузеві особливості забезпечення економічної безпеки підприємств

Рівні діяльності підприємства й галузеві особливості. Відмінності, що характеризують специфіку діяльності підприємств тієї або іншої галузі. Основні причини поточного неблагополуччя діяльності вітчизняних підприємств.

Особливості створення економічної безпеки в промисловості. Характеристика великих і середніх промислових підприємств із технічно складними виробничими процесами. Загрози їхній діяльності.

Особливості гарантування економічної безпеки в будівництві. Залежність діяльності будівельного підприємства від відносин зі структурами державної й місцевої влади. Специфічні загрози й захист від них.

Особливості створення економічної безпеки на транспорті. Загрози діяльності транспортних підприємств. Послідовність організації транспортування товару для захисту від загроз.

Поняття проекту. Служби проектування. Особливості гарантування економічної безпеки проектів.

Література: основна [6 – 9];
додаткова [18 – 20];
електронні ресурси [29, 30].

Тема 10. Забезпечення економічної безпеки авіапромислового підприємства

Характеристика стану авіапромислових підприємств.

Характерні загрози діяльності авіапромислового підприємства. Створення економічної безпеки авіапромислового підприємств.

Вирішення питання економічної безпеки з метою подолання кризи авіапромисловості, підвищення її конкурентоспроможності й саморозвитку. Військова авіація як один з основних компонентів системи оборони і безпеки країни. Авіапромисловість – галузь високотехнологічного сектора, яка має потенціали «інтелектуалізації» структури ВВП, відходу від сировинної моделі розвитку економіки країни, випереджаючого розвитку експорту машино-технічної продукції та імпортозаміщення. Стабільна робота авіапромисловості як передумови для збереження і розвитку цілого ряду інших високотехнологічних галузей промисловості. Соціальна функція авіапромисловості і її суміжних галузей, що забезпечують збереження висококваліфікованих робочих місць у науково-дослідних інститутах, конструкторських бюро, на виробництві, у вищих навчальних закладах і технікумах.

Література: основна [6 – 9];
додаткова [13, 14];

електронні ресурси [23].

3. ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне завдання передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань з дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних виробничих ситуацій, самостійну роботу з літературними джерелами та звітною документацією підприємства.

Індивідуальне завдання складається з двох частин: розв'язання практичної задачі (розрахункова робота) та написання реферату.

3.1. Розрахункова робота у вигляді задачі

Завдання виконується студентами самостійно за варіантами.

Розв'язання задачі оформляється у вигляді пояснювальної записки на аркушах форматом А4. Індивідуальне завдання складається з титульної сторінки, змісту, постановки задачі, основної частини та висновків. Основна частина повинна мати екранні форми таблиць MS Excel і пояснювальний текст. Висновки – це обґрунтування студентом вирішення відносно досягнення мети роботи й рекомендації щодо вдосконалення діяльності підприємства.

Постановка задачі

Агрегований баланс підприємства на кінець звітного року наведено в таблиці «Баланс підприємства на кінець року» [16]. Сума виторгу від реалізації продукції складає B тис. грн.

За результатами маркетингових досліджень підприємство має можливість збільшити обсяг реалізованої продукції на T %.

Для реалізації зазначеного планується збільшення виробничої потужності за умов підвищення завантаженості обладнання. Це призведе до збільшення вартості необоротних активів на ΔHA %.

Як наслідок очікується досягнення рівня чистої рентабельності продажів до ROS %, а коефіцієнт реінвестування прибутку $K_p = 0,5$.

Слід оцінити фінансову стійкість (звітну й прогнозу) та визначити шляхи забезпечення фінансової складової економічної безпеки певного господарюючого суб'єкта.

Необхідно виконати таке:

1. Проаналізувати фінансову стійкість підприємства за звітом.
2. Оцінити змінення стійкості за умов збільшення реалізації.
3. Визначити темпи збільшення виторгу при досягненні коефіцієнтом автономії мінімального рівня (0,5). Запропонувати заходи щодо забезпечення нормального рівня фінансової стабільності підприємства.

Мати на увазі, що умови постачання сировини і матеріалів, тривалість виробничого циклу, структура продукції, кредитна політика стосовно

покупців продукції, умови розрахунків з постачальниками та інші чинники не зміняться.

Методичні вказівки

Для вирішення цих трьох задач слід користатись такими вказівками [16]:

1. Комплексне оцінювання фінансової стійкості може бути надано на основі таких показників: **власні оборотні кошти і рівень забезпеченості ними, робочий капітал, коефіцієнт автономії**.

2. Для оцінювання змін рівня фінансової стійкості необхідно скласти прогнозний баланс за методом «відсотка від продажів».

3. Економічно безпечні темпи зростання обсягу діяльності можуть бути визначені, виходячи з рівня коефіцієнта автономії (0,5), прогнозних сум власного капіталу і сукупних активів. Для цього використовують співвідношення:

$$\frac{\hat{A}_{\phi} \hat{E}_{\phi} + ROS \cdot \hat{A}_{\phi} \cdot \hat{O} \cdot \hat{E}_{\phi}}{\hat{I}_{\phi} + \hat{I}_{\phi} \cdot \hat{O}} = 0,5, \quad (1)$$

де BK_{ϕ} – фактичний власний капітал;

ROS – рентабельність продажів ($ROS = \text{Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування} / \text{Виторг від реалізації продукції}$);

B_{ϕ} – фактична сума виторгу;

K_p – коефіцієнт реінвестування;

OA_{ϕ} – фактична (на кінець звітного року) вартість оборотних активів;

T – темп зростання виторгу від реалізації продукції (коефіцієнт);

$HA_{пл}$ – запланована вартість необоротних активів, тис. грн.

Треба зазначити, що прогнозну суму валюти балансу розраховують за даними активу, тому що в пасиві може бути виявлено потребу в додатковому зовнішньому фінансуванні. При цьому передбачають, що вона буде покрита за рахунок позикових коштів.

Пропозиції щодо відновлення фінансової стійкості напрацьовуються, виходячи з типу її порушення.

Якщо принцип конгруентності дотримується, але у пасивах підприємства переважають позикові кошти, виникає необхідність відновити нормальне співвідношення між власним і позиковим капіталом, тобто можна запропонувати такі напрямки фінансової стабілізації:

- збільшення статутного капіталу;

- зменшення потреби у джерелах фінансування за рахунок прискорення оборотності активів стосовно умов їх реструктуризації.

До заходів з реструктуризації можна віднести:

- реалізацію окремих об'єктів основних засобів, які безпосередньо не пов'язані з процесом виробництва продукції (будівлі й споруди невикористаного призначення, корпоративні права інших підприємств та ін.);
- реорганізацію підприємства шляхом виділення непрофільних структурних підрозділів (допоміжні та обслуговуючі підрозділи, об'єкти соціальної сфери та ін.);
- передавання частини бізнес-процесів на аутсорсинг;
- реструктуризацію оборотних активів, у тому числі товарно-матеріальних запасів і дебіторської заборгованості (оптимізація обсягу та термінів постачання виробничих запасів, скорочення тривалості виробничого циклу, рефінансування дебіторської заборгованості тощо).

Якщо підприємство має достатній рівень фінансової незалежності ($K_a \geq 0,5$), але спостерігається дефіцит власних оборотних коштів, то для виправлення ситуації необхідно збільшити власний капітал. Його збільшення досягається за умов зростання статутного фонду або суми реінвестованого прибутку. Останній буде збільшуватися внаслідок зростання обсягу продажів, зменшення норми відрахування на дивіденди, підвищення рентабельності продажів.

Необхідні значення наведених вище факторів визначають з такого співвідношення:

$$\Delta \hat{A} \hat{E} = ROS \cdot \hat{A}_O \cdot \hat{O} \cdot \hat{E}_D = \hat{I} \hat{A}_{\text{тє}} - \hat{A} \hat{E}_O + \hat{A} \hat{I} \hat{E}_{\text{тє}}, \quad (2)$$

де ΔBK – потрібне збільшення суми власного капіталу;

BK_ϕ – фактичний власний капітал;

ROS – рентабельність продажів ($ROS = \text{Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування} / \text{Виторг від реалізації продукції}$);

B_ϕ – фактична сума виторгу;

K_p – коефіцієнт реінвестування;

T – темп зростання виторгу від реалізації продукції (коефіцієнт);

$HA_{пл}$ – запланована вартість необоротних активів, тис. грн;

$ВОК_{пл}$ – сума власних оборотних коштів для набуття достатньої фінансової стійкості.

Може статися дефіцит джерел коштів для фінансування необхідного обсягу активів. Необхідну суму зовнішнього фінансування розраховують за формулою

$$\hat{O}_A = \hat{I} \hat{A}_O \times \hat{O} + \hat{I} \hat{A}_O \times \Delta \hat{I} \hat{A} - \hat{I} \hat{C} \times \hat{O} - ROS_{\text{+єñò.ò}} \times \hat{A}_{\text{тє}} \times \left(1 - \frac{\hat{A}_O}{\hat{I} \hat{E}_O}\right), \quad (3)$$

де Φ_D – потреба у додатковому зовнішньому фінансуванні;

OA_{ϕ} – фактична (на кінець звітнього року) вартість оборотних активів;
 ΔT_{P}^B – темп приросту виторгу;
 HA_{ϕ} – фактична вартість необоротних активів;
 ΔHA – темп приросту необоротних активів;
 $ПЗ$ – фактична сума поточних зобов'язань;
 $ROS_{\text{чист.}\phi}$ – фактичний коефіцієнт чистої рентабельності продажів;
 $V_{\text{прогн}}$ – прогнозна сума виторгу;
 D_{ϕ} – фактична сума дивідендів;
 $ЧП_{\phi}$ – фактична сума чистого прибутку.

Приклад розв'язання задачі

Агрегований баланс підприємства на кінець звітнього року наведено в табл. 1. Сума виторгу від реалізації продукції $V = 6\,957$ тис. грн.

Таблиця 1

Баланс на кінець звітнього року

Актив	Сума, тис. грн	Пасив	Сума, тис. грн
Необоротні активи	10 964	Власний капітал	11 667
Оборотні активи	7553	Довгострокові зобов'язання	102
		Поточні зобов'язання	6 748
Баланс	18 517	Баланс	18 517

За результатами маркетингових досліджень підприємство має можливість збільшити обсяг реалізованої продукції на $T = 70\%$.

Для реалізації зазначеного планується збільшення виробничої потужності за умов підвищення завантаженості обладнання. Це призведе до збільшення вартості необоротних активів на $\Delta HA = 20\%$.

Як наслідок очікується досягнення рівня чистої рентабельності продажів до $ROS = 3,7\%$, а коефіцієнт реінвестування прибутку складе $0,5$ ($K_P = 0,5$).

Щоб виконати три поставлені задачі й оцінити фінансову складову економічної безпеки, слід здійснити такі дії:

1. Розрахувати показники фінансової стійкості за звітний період, тобто заповнити табл. 2.

Таблиця 2

Звітний рівень показників фінансової стійкості

Показник	Формула	Розрахунок	Одиниця вимірювання
Власні оборотні кошти (ВОК)	$ВОК = \text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи}$	703	тис. грн
Робочий капітал	$РК = ВОК + \text{Довгострокові зобов'язання}$	805	тис. грн
Коефіцієнт забезпеченості ВОК	$K_{з.вок} = \frac{ВОК}{\text{Оборотні активи}}$	9,3	%
Коефіцієнт автономії	$K_A = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	63,0	%

Зробити висновки стосовно дотримання основних умов фінансової стійкості. У наведеному прикладі кінцеві результати такі:

1) необоротні активи повністю профінансовано з власного капіталу, крім того підприємство має власні оборотні кошти;

2) основним джерелом фінансування активів є власний капітал;

3) недостатній рівень забезпеченості власними оборотними коштами: з власного капіталу профінансовано 9,3% оборотних активів, що нижче за мінімальний рекомендований рівень (10%). На це слід звернути увагу;

4) основні умови фінансової стійкості дотримано.

2. Скласти прогнозний баланс за умов зростання обсягу реалізації на $T = 70\%$.

Для цього використати «метод відсотка від продажів» за таких припущень:

1) оборотні активи і поточні зобов'язання змінюються пропорційно зміні обсягу реалізації, тобто їхня сума збільшується на $T = 70\%$:

$$\text{Прогнозні оборотні активи} = \text{Оборотні активи} \times (100\% + T\%),$$

$$\text{Прогнозні поточні зобов'язання} = \text{Поточні зобов'язання} \times (100\% + T\%);$$

2) довгострокові зобов'язання прогнозують на колишньому рівні;

3) з умови задачі збільшення вартості необоротних активів відбудеться на $\Delta HA = 20\%$:

$$\text{Прогнозні необоротні активи} = \text{Необоротні активи} \times (100\% + \Delta HA \%);$$

4) власний капітал і потребу у додатковому зовнішньому фінансуванні розраховують за допомогою рівня чистої рентабельності продажів $ROS = 3,7\%$ і коефіцієнта реінвестування прибутку $K_P = 0,5$ за формулами (2), (3):

$$\begin{aligned} \text{Прогнозний власний капітал} = & \text{Власний капітал} + \\ & + ROS \times \text{Власний капітал} \times (100\% + T\%) \times K_P, \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 & \text{Прогнозна потреба у додатковому зовнішньому фінансуванні} = \\
 & = \text{Оборотні активи} \times T\% + \text{Необоротні активи} \times \Delta HA \% - \\
 & \quad - \text{Поточні зобов'язання} \times T\% - \\
 & \quad - ROS \times \text{Власний капітал} \times (100\% + T\%) \times (1 - K_P).
 \end{aligned}$$

Прогнозний баланс наведено у табл. 3.

Таблиця 3

Прогнозний баланс порівняно з балансом на кінець звітнього року

Показник	На початок року		На кінець року		Відхилення		
	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума тис. грн	Питома вага, %	В абсолютних величинах	Темп зростання, %	у структурі, %
Актив							
Необоротні активи	10964	59,21	13156,80	50,61	2192,80	120,00	-8,60
Оборотні активи	7553	40,79	12840,10	49,39	5287,10	170,00	8,60
Баланс	18517	100,00	25996,90	100,00	7479,90	140,39	
Пасив							
Власний капітал	11667	63,01	11885,80	45,72	218,80	101,87	-17,29
Довгострокові зобов'язання	102	0,55	102,00	0,39	0,00	100,00	-0,16
Поточні зобов'язання	6748	36,44	11471,60	44,13	4723,60	170,00	7,68
Потреба у додатковому зовнішньому фінансуванні			2537,50	9,76	2537,50	–	9,76
Баланс	18517	100	25996,90	100,00	7479,90	140,39	

Визначити прогнозний рівень показників фінансової стійкості й оформити табл. 4.

Зробити висновки стосовно дотримання основних умов фінансової стійкості. У наведеному прикладі кінцеві результати є такими:

1. Зростання обсягу реалізації призводить до дестабілізації фінансового стану підприємства. Щоб уникнути цього, необхідно внести певні корективи до бізнес-процесів (постачання, виробництва, збуту).

Таблиця 4

Прогнозний рівень показників фінансової стійкості

Показник	Формула	Розрахунок	Одиниця вимірювання
Власні оборотні кошти (ВОК)	$ВОК = \text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи}$	-1271,00	тис. грн
Робочий капітал	$РК = ВОК + \text{Довгострокові зобов'язання}$	-1169,00	тис. грн
Коефіцієнт забезпеченості ВОК	$K_{з.вок} = \frac{ВОК}{\text{Оборотні активи}}$	-9,90	%
Коефіцієнт автономії	$K_A = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}}$	45,72	%

2. У плановому періоді очікується дефіцит власних оборотних коштів і робочого капіталу. Це означає, що запланованого приросту власного капіталу та наявної суми довгострокових зобов'язань буде недостатньо для фінансування основних засобів та інших необоротних активів.

3. Якщо підприємство не зможе залучити довгострокові кредити у сумі не менш як 1169 тис. грн, то воно буде змушене звернутися до поточних зобов'язань. Це не відповідає принципу конгруентності, а його порушення призведе до втрати як фінансової стійкості, так і ліквідності.

4. $K_A < 50\%$. У структурі пасивів сума позикових коштів перевищить власний капітал. Це також є ознакою фінансової нестабільності.

3. Визначити економічно безпечні темпи зростання обсягу реалізації. За умов рівня рентабельності продажів $ROS = 3,7\%$ і реінвестування прибутку $K_P = 0,5$ економічно безпечні темпи зростання обсягу діяльності дорівнюватимуть 140,39% (див. темп зростання у рядку балансу в табл. 3). Якщо цей рівень буде перевищено, підприємство втрачає фінансову незалежність.

Шляхи відновлення фінансової стійкості:

1. Фінансова стабілізація має відбуватися за двома напрямками. Перш за все необхідно відновити нормальне співвідношення між необоротними активами та довгостроковими джерелами фінансування. Інакше кажучи, потрібно ліквідувати дефіцит власних оборотних коштів або принаймні робочого капіталу. Далі необхідно відновити нормальний рівень фінансової автономії.

Ліквідація дефіциту ВОК і робочого капіталу є можливою за рахунок додаткової емісії акцій у сумі не менше 1 271 тис. грн або залучення довгострокових кредитів у сумі не менше 1 169 тис. грн.

При цьому додаткова емісія акцій не завжди є можливою і не завжди може бути успішно здійснена. Що стосується залучення довгострокового кредиту, то слід врахувати невисокий рівень фінансової стійкості підприємства. А це може ускладнити одержання кредиту.

Найбільш реальним напрямком забезпечення фінансової стійкості підприємства, що аналізується, є збільшення приросту власного капіталу за рахунок реінвестованого прибутку. Дефіцит власних оборотних коштів можна ліквідувати збільшенням власного капіталу на суму:

$$\begin{aligned} \text{Необоротні активи на кінець року} - \text{Власний капітал на початок року} = \\ = 13\,156,8 - 11\,667 = 1\,489,8 \text{ тис. грн.} \end{aligned}$$

Дефіцит робочого капіталу можна ліквідувати збільшенням власного капіталу на суму:

$$\begin{aligned} \text{Необоротні активи на кінець року} - (\text{Власний капітал на початок року} + \\ + \text{Довгострокові зобов'язання}) = \\ = 13\,156,8 - (11\,667 + 102) = 13\,156,8 - 11\,769 = 1\,387,8 \text{ тис. грн.} \end{aligned}$$

Висновок. Після реструктуризації активів і пасивів підприємство може підвищити рівень фінансової стійкості як однієї з провідних характеристик економічної безпеки.

Варіанти задачі

1. Для непарних варіантів використовують табл. 5 і 6.

Таблиця 5

Баланс підприємства на кінець року

Актив	Сума, тис. грн	Пасив	Сума, тис. грн
Необоротні активи	15 964	Власний капітал	16 826
Оборотні активи	9 553	Довгострокові зобов'язання	305
		Поточні зобов'язання	8 386
Баланс	25 517	Баланс	25 517

Таблиця 6

Початкові дані

Варіант	Сума виторгу В, тис. грн	Темп зростання виторгу від реалізації продукції Т, %	Рентабельність продажів ROS, %	Збільшення вартості необорот- них активів ΔНА, %
1	7 147	60	3,9	22
3	7 548	65	4	20
5	7 120	70	4,1	21

Закінчення табл. 6

Варіант	Сума виторгу В, тис. грн	Темп зростання виторгу від реалізації продукції Т, %	Рентабельність продажів ROS, %	Збільшення вартості необорот- них активів ΔНА, %
7	8 500	75	3,8	23
9	6 900	80	3,7	24
11	8 455	60	3,9	22
13	7 458	65	4	20
15	7 958	70	4,1	21
17	7 428	75	3,8	23
19	8 264	80	3,7	24
21	8 145	60	3,9	22
23	7 965	65	4	20
25	7 846	70	4,1	21
27	7 584	75	3,8	23
29	7 264	80	3,7	24

2. Для парних варіантів використовують табл. 7 і 8.

Таблиця 7

Баланс підприємства на кінець року

Актив	Сума, тис. грн	Пасив	Сума, тис. грн
Необоротні активи	10 855	Власний капітал	12 341
Оборотні активи	7 654	Довгострокові зобов'язання	104
		Поточні зобов'язання	6 064
Баланс	18 509	Баланс	18 509

Таблиця 8

Початкові дані

Варіант	Сума виторгу В, тис. грн	Темп зростання виторгу від реалізації продукції Т, %	Рентабельність продажів ROS, %	Збільшення вартості необорот- них активів ΔНА, %
2	7 147	90	4	18
4	7 338	65	4,2	20
6	7 140	70	4,1	21
8	8 500	75	3,8	23
10	6 990	80	3,7	18
12	7 455	90	3,9	22

Закінчення табл. 8

Варіант	Сума виторгу <i>B</i> , тис. грн	Темп зростання виторгу від реалізації продукції <i>T</i> , %	Рентабельність продажів <i>ROS</i> , %	Збільшення вартості необорот- них активів <i>ΔНА</i> , %
14	8 488	65	4	20
16	7 158	70	4,1	21
18	7 468	75	3,8	23
20	8 264	80	3,7	18
22	8 145	90	3,9	22
24	8 965	65	4	20
26	7 836	70	4,1	21
28	7 484	75	3,8	23
30	7 964	80	3,7	18

3.2. Дослідницька робота у вигляді реферату

Тематика реферату має проблемний характер. Студент може самостійно вибрати тему та зміст роботи з обов'язковим її узгодженням з викладачем. Інакше тему буде запропоновано за номером варіанта.

У процесі написання реферату студент має опрацювати не менше десяти літературних джерел з посиланням на них в тексті. Робота має бути спрямованою на вирішення практичної проблеми або висловлення особистого погляду автора на питання, яке розглядається у цій роботі.

Пояснювальна записка реферату повинна мати 10-15 сторінок. Слід використовувати лист формату А4, поля: ліве й праве – 1,8 см, верхнє – 2 см, нижнє – 2,5 см. Шрифт – 14 Arial через одинарний інтервал.

Реферат слід оформити за такою структурою:

- титульна сторінка;
- зміст;
- вступ: розкриття актуальності теми, її проблематика, мета написання роботи;
- основна частина: теоретичний і практичний (розв'язання задачі) матеріали;
- висновки: обґрунтовані вирішення проблеми, що стосується досягнення мети);
- літературний і електронний перелік посилань;
- додаток 1: десять запитань для контролю (контрольні запитання);
- додаток 2: п'ять тестових запитань з не менш ніж чотирма варіантами відповідей (перша відповідь – правильна);
- додатки до завдання з необхідності (копії документів, звіти, розрахункові таблиці).

Теми рефератів за варіантами

1. Актуальні проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства.
2. Індикатори економічної безпеки і їхні граничні значення. Взаємодія індикаторів економічної безпеки у часі.
3. Ризики в сучасному бізнесі.
4. Типи економічної безпеки підприємства.
5. Методичні підходи до вибору варіантів розвитку ринкових можливостей підприємств.
6. Комплексна система забезпечення економічної безпеки підприємства: цілі й задачі.
7. Метод експертного оцінювання для визначення рівня економічної безпеки підприємства.
8. Служба економічної безпеки підприємства і її функції.
9. Економічна безпека регіону й підприємства.
10. Структура служби економічної безпеки.
11. Внутрішній аудит. Типи аудиторських перевірок, методи й прийоми їх проведення.
12. Економічна безпека підприємства та її особливості.
13. Оцінювання і аналіз фінансової безпеки підприємства.
14. Оцінювання і аналіз інтелектуальної й кадрової безпеки підприємства.
15. Оцінювання і аналіз техніко-технологічної безпеки підприємства.
16. Оцінювання і аналіз інформаційної безпеки підприємства.
17. Етапи проведення моніторингу загроз економічній безпеці.
18. Створення комплексної системи моніторингу економічної безпеки підприємства.
19. Структура комплексу робіт зі створення й впровадження системи моніторингу економічної безпеки підприємства.
20. Опис можливих загроз економічній безпеці та визначення відповідного переліку індикаторів.
21. Об'єктивні причини появи комерційної таємниці.
22. Комерційна інформація. Конфіденційна інформація. Комерційна таємниця.
23. Організація закритого діловодства.
24. Комерційне і промислове шпигунство. Економічна розвідка.
25. Способи захисту інформації.
26. Функціональна безпека корпоративних систем.
27. Етапи оптимізації методів захисту інформації.
28. Оцінювання і аналіз політико-правової безпеки підприємства.
29. Оцінювання і аналіз екологічної безпеки підприємства.
30. Система забезпечення економічної безпеки підприємства.

4. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Необхідним елементом успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни є самостійна робота студентів з вітчизняною та закордонною спеціальною літературою, нормативними актами та статистичними матеріалами.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Опрацювання та вивчення рекомендованої літератури.
3. Вивчення основних термінів і понять за темами дисципліни.
4. Підготовка до семінарських і практичних занять, дискусій і тестування.

Перелік питань для самостійної роботи подано у табл. 9.

Таблиця 9

Перелік питань для самостійного опрацювання

№ п/п	Назва теми	Рекомендована література
1	ТЕМА 2. Економічна безпека держави як найважливіший рівень економічної безпеки підприємств: 1. Нормативні документи, які є правовою основою національної безпеки України. 2. Тіньова економіка як погроза економічній безпеці країни	основна: [1 - 4]; додаткова: [13]; електронні ресурси: [23 - 28]
2	ТЕМА 3. Погрози й ризики в діяльності підприємств: 1. Нормативно-правова база забезпечення економічної безпеки підприємства. 2. Криміналізація ФГД підприємств	основна: [1 – 4, 7]; додаткова: [13]; електронні ресурси: [23 - 28]
3	ТЕМА 8. Інформаційна й документаційна безпека: 1. Інформаційні системи й технології	додаткова: [10, 11, 22, 23]; електронні ресурси: [30]
4	ТЕМА 9. Галузеві особливості забезпечення економічної безпеки підприємств: 1. Особливості забезпечення економічної безпеки проектів. 2. Процес страхування господарських ризиків	основна: [1 - 4]; додаткова: [13] електронні ресурси: [23, 30]

5. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ І ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

5.1. Перелік запитань для самоконтролю

Змістовий модуль 1.

Економічна безпека: сутність, структура.

Концепція економічної безпеки

1. Передумови виникнення поняття економічної безпеки підприємства і його еволюція.
2. Рівні економічної безпеки і їхня взаємодія.
3. Державні інтереси і економічна безпека.
4. Загрози безпеці й напрямки поновлення економічного зростання держави.
5. Державна політика у світлі регіональної економічної безпеки.
6. Тіньова економіка як загроза економічній безпеці країни.
7. Держава й забезпечення економічної безпеки підприємства.
8. Стратегічні помилки, що призводять до втрати стійкості підприємства.
9. Фактори, що визначають ефективність економічної безпеки підприємства.
10. Визначення економічної безпеки і її місце в системі національної безпеки.
11. Економічна безпека і її елементи.
12. Характеристика двох підходів до визначення безпеки.
13. Об'єкт і суб'єкт економічної безпеки.
14. Поняття глобальної, міжнародної, національної, регіональної безпеки.
15. Визначення загроз глобальній, міжнародній, національній, регіональній економічній безпеці.
16. Поняття загрози, класифікація загроз.
17. Моніторинг загроз економічній безпеці: цілі й задачі його проведення.
18. Етапи проведення моніторингу загроз економічній безпеці.
19. Механізм реалізації загрози й захист від загрози.
20. Поняття, сутність і класифікація ризиків.
21. Криміналізація ФГД підприємств.
22. Система управління ризиками в бізнесі.
23. Принципи створення економічної безпеки підприємств.
24. Перший і другий рівні безпеки підприємств.
25. Третій, четвертий і п'ятий рівні економічної безпеки підприємств. ФГД підприємств.
26. Шостий рівень економічної безпеки підприємств. Облік.

Змістовий модуль 2.

Організація комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємства

1. Загальні принципи побудови системи безпеки підприємств.
2. Основні підходи й напрямки забезпечення безпеки підприємств.
3. Управління й механізм забезпечення економічної безпеки підприємства.
4. Сутність комерційної таємниці й необхідність її захисту.
5. Захист об'єктів інтелектуальної діяльності.
6. Основні елементи механізму захисту комерційної таємниці підприємства.
7. Моделі оцінювання і аналізу фінансової складової економічної безпеки підприємства.
8. Моделі оцінювання і аналізу інтелектуальної й кадрової складової економічної безпеки підприємства.
9. Моделі оцінювання і аналізу техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємства.
10. Моделі оцінювання і аналізу правової й силової складової економічної безпеки підприємства.
11. Моделі оцінювання і аналізу ринкової складової економічної безпеки підприємства.
12. Моделі оцінювання і аналізу інтерфейсної складової економічної безпеки підприємства.
13. Моделі оцінювання і аналізу інформаційної складової економічної безпеки підприємства.
14. Моделі оцінювання і аналізу екологічної складової економічної безпеки підприємства.
15. Моделі інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки підприємства.
16. Моделі оцінювання загроз економічній безпеці підприємства.
17. Суть інформації і її конфіденційність.
18. Інформаційні системи й технології.
19. Загрози безпеці інформації.
20. Аналіз захищеності інформаційної системи.
21. Основні причини поточного неблагополуччя вітчизняних підприємств.
22. Забезпечення інтегральної безпеки інформаційних систем.
23. Особливості забезпечення економічної безпеки в промисловості.
24. Особливості забезпечення економічної безпеки в будівництві.
25. Особливості забезпечення економічної безпеки на транспорті.
26. Особливості забезпечення економічної безпеки проектів.

27. Забезпечення економічної безпеки авіапромислового підприємства.

5.2. Тести для перевірки знань

Теоретичні основи економічної безпеки господарюючого суб'єкта

Тест 1. Виберіть правильні твердження, що характеризують зміни в системі управління підприємством в умовах переходу до ринкової економіки:

1. У зв'язку з виникненням негативних результатів взаємозв'язків підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища виникає поняття економічної безпеки підприємства.

2. Система управління підприємством має відповідати вимогам ринкової економіки й забезпечувати відповідність внутрішнього середовища підприємства стану зовнішнього середовища.

3. Керівництво підприємства не відповідає за прийняті управлінські рішення і їхню реалізацію.

4. Питання вибору видів продукції й ринків їхнього збуту, цінової політики, формування інвестиційної політики у діяльності підприємств диктуються державними органами.

5. Немає правильної відповіді.

Тест 2. Виберіть неправильні твердження, що характеризують зміни в системі управління підприємством в умовах переходу до ринкової економіки:

1. Підприємства недержавного сектора не можуть самостійно визначити основні напрямки своєї діяльності й форми їхньої реалізації.

2. Питання встановлення пріоритетів діяльності щодо вибору видів продукції й ринків їхнього збуту, цінової політики належать до прерогативи керівництва підприємством.

3. Керівництво підприємства несе повну відповідальність за прийняті управлінські рішення і їхню реалізацію.

4. Контроль виконання основних функцій управління підприємством перейшов від державних органів до керівництва підприємства.

5. Немає правильної відповіді.

Тест 3. Укажіть стратегічні помилки, що призводять до втрати стійкості підприємства:

1. Неправильно поставлена мета, тобто невідповідність стратегічних цілей підприємства реальним ринковим умовам.

2. Невідповідність стратегічних цілей підприємства доступним йому ресурсам.

3. Вироблення управлінської інтуїції, що допомагає при правильному аналізі ринкової ситуації виконувати поставлені цілі й задачі.

4. Рефінансування діяльності, що приведе до її вдосконалювання й розвитку.

5. Немає правильної відповіді.

Тест 4. Які стратегічні помилки призводять до втрати стійкості підприємства?

1. Помилковість стратегії й тактики підприємства, а також неточність реалізації навіть правильно сформульованих стратегій.

2. Підміна офіційно оголошених цілей його розвитку (цілей власників/акціонерів) власними цілями вищого менеджменту.

3. Забезпечення фінансової, політичної й податкової стабільності, що дозволяє одержувати максимальні прибутки.

4. Аналіз ринкової ситуації для виконання поставлених цілей і задач.

Тест 5. Виберіть найбільш повне визначення безпеки в широкому науковому змісті:

1. Захищеність природно-фізіологічних, соціально-економічних, ідеально-духовних і ситуативних потреб у ресурсах, технологіях, інформації й моральних ідеалах, необхідних для життєдіяльності й розвитку населення.

2. Стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства й держави від внутрішніх і зовнішніх загроз.

3. Стан підприємства, що характеризується його здатністю до нормального функціонування для досягнення своїх цілей при існуючих зовнішніх умовах і їхній зміні в певних межах.

4. Немає правильної відповіді.

Тест 6. Економічна безпека підприємства – це стан, при якому відбувається таке:

1. Досягаються цілі при існуючих зовнішніх умовах і їхній зміні в певних межах.

2. Забезпечується ефективне використання ресурсів.

3. Забезпечується правовий і економічний захист інтересів громадян.

4. Реалізується взаємовигідне співробітництво країн у вирішенні глобальних проблем.

Тест 7. Економічна безпека особи – це стан, при якому відбувається таке:

1. Досягається захищеність життєво важливих інтересів особи від внутрішніх і зовнішніх загроз.

2. Забезпечується правовий і економічний захист інтересів громадян.

3. Економіка функціонує в режимі розширеного відтворення.

4. Забезпечується ефективне використання ресурсів підприємства.

Тест 8. Укажіть суть поняття загрози, характерної для першого підходу до безпеки підприємства (при першому підході первинним є загроза, при другому – безпека):

1. Збиток.
2. Небезпека, конфлікт.
3. Поява або збільшення ймовірності недосягнення цілей.
4. Порушення режиму нормального функціонування.
5. Немає правильної відповіді.

Тест 9. Визначіть задачі системи безпеки, характерні для другого підходу до безпеки підприємства (при першому підході первинним є загроза, при другому – безпека):

1. Забезпечення нормального функціонування підприємства.
2. Досягнення стабільного функціонування підприємства.
3. Захист від загроз.
4. Досягнення поставлених цілей.
5. Немає правильної відповіді.

Тест 10. Виберіть із запропонованого переліку об'єкт уваги, характерний для другого підходу до безпеки підприємства (при першому підході первинним є загроза, при другому – безпека):

1. Всі події фінансово-господарської діяльності підприємства.
2. Керуючий вплив на підприємство.
3. Загроза.
4. Внутрішні й зовнішні небезпеки.

Економічна безпека держави як найважливіший рівень економічної безпеки підприємств

Тест 11. Чи правильною є запропонована ієрархія економічної безпеки: глобальна, міжнародна, національна, регіональна, підприємства?

1. Правильна.
2. Неправильна.

Тест 12. Чи правильною є запропонована ієрархія економічної безпеки: міжнародна, глобальна, регіональна, національна, підприємства?

1. Неправильна.
2. Правильна.

Тест 13. Складовими економічної безпеки є:

1. Внутрішня й зовнішня.
2. Національна й регіональна.

3. Загрози й ризики.
4. Міжнародна й національна.

Тест 14. Граничні значення економічної безпеки – це:

1. Граничні величини, недотримання яких сприяє руйнуванню економіки.
2. Критерії економічної безпеки.
3. Держава і її інститути.
4. Явища й процеси, що впливають на економіку.

Тест 15. Виберіть визначення міжнародної економічної безпеки:

1. Комплекс міжнародних умов співіснування, домовленостей і інституціональних структур, за якими кожній державі забезпечується можливість вільно обирати й здійснювати свою стратегію економічного розвитку, не піддаючись зовнішньому тиску й розраховуючи на невторчання, розуміння, взаємоприйняте й взаємовигідне співробітництво з боку інших держав.
2. Захищеність життєво важливих інтересів людини й громадянина, суспільства й держави, що забезпечує постійний розвиток суспільства, своєчасне виявлення й нейтралізацію реальних і потенційних загроз національним інтересам.
3. Стан економіки й інститутів влади, які забезпечують гарантований захист національних економічних інтересів, гармонійний, соціально спрямований розвиток країни в цілому, достатній економічний потенціал.
4. Сукупність умов і факторів, дія яких негативно впливає на функціонування й розвиток економічної системи.
5. Немає правильної відповіді.

Тест 16. Укажіть принципи створення національної безпеки:

1. Пріоритет прав і свобод людини й громадянина.
2. Своєчасність і адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам.
3. Націленість на вирішення глобальних проблем людства.
4. Забезпечення вільного вибору й здійснення кожною державою стратегії соціального і економічного розвитку.

Тест 17. Укажіть принципи створення міжнародної економічної безпеки:

1. Забезпечення відповідальності держав перед світовим співтовариством за наслідки проведеної ними економічної політики.
2. Мирне врегулювання економічних проблем.
3. Чітке розмежування повноважень і взаємодія органів державної влади.

4. Своєчасність і адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам.

Тест 18. Укажіть пріоритети національних інтересів України:

1. Розвиток цивільного суспільства, його демократичних інститутів.
2. Захист державного суверенітету, територіальної цілісності й недоторканості державних кордонів, недопущення втручання у внутрішні справи України.
3. Зміцнення політичної й соціальної стабільності в суспільстві.
4. Відсутність доступу до передових технологій і свободи вибору.
5. Обмежувальна політика, пов'язана з певними світовими вимогами.

Тест 19. До найважливіших елементів економічної безпеки держави належать:

1. Мобілізаційна підготовка економіки держави, її території й комунікацій.
2. Наявність державних резервів і стратегічних ресурсів.
3. Розходження в рівнях економічних потенціалів різних країн світу.
4. Відсутність стабільності валютних курсів держав.

Тест 20. До найважливіших елементів економічної безпеки держави належать:

1. Наявність чіткої системи стандартизації.
2. Наявність твердої національної валюти.
3. Відсутність доступу до передових технологій і свободи вибору.
4. Суперечливість транснаціональних інтересів та інтересів окремих держав.

Тест 21. Виберіть характерні для національної економічної безпеки елементи:

1. Імпортна незалежність.
2. Бюджетна безпека.
3. Наявність висококваліфікованих управлінських кадрів на державному рівні.
4. Розходження в рівнях економічних потенціалів різних країн світу.
5. Відсутність стабільності валютних курсів держав.

Тест 22. Укажіть причини кризового стану в регіонах:

1. Міжрегіональні диспропорції в економічному розвитку й життєвому рівні.
2. Посилення неконтрольованих міграційних процесів, які сприяють збільшенню числа інфекційних захворювань.
3. Збільшення кількості депресивних регіонів.

4. Розроблення й реалізація довгострокових програм розвитку регіональної економіки.

5. Розвиток самостійної бюджетно-фінансової політики регіонів.

Тест 23. Укажіть причини кризового стану в регіонах:

1. Критичний стан невеликих міст і сіл, шахтарських поселень у регіонах, в яких закрились або будуть закриватись вугільні шахти, а також відсутність ефективних заходів щодо їхньої підтримки й відродження.

2. Високий конфліктний потенціал у регіонах, де розміщено підприємства вугільної промисловості.

3. Посилення в регіонах негативних соціальних наслідків структурної перебудови економіки.

4. Збереження ресурсного потенціалу, відновлення й розвиток виробничого потенціалу регіону.

5. Створення соціально-економічних орієнтирів регіонального розвитку.

Тест 24. Визначіть принцип історизму як один із принципів забезпечення соціально-економічної безпеки регіону:

1. Оцінювання відносної цілісності й завершеності того або іншого етапу економічного й соціального розвитку регіону.

2. Розроблення регіональної політики, в якій було б враховано вплив всіх особливостей природно-господарського розвитку регіону.

3. Реалізація об'єктивних процесів поділу праці й регіональної інтеграції виробництва.

4. Ранжування цілей і задач забезпечення соціально-економічної безпеки регіону відповідно до стратегії його розвитку, орієнтування на дотримання соціальної спрямованості у використанні матеріальних, фінансових, рекреаційних та інших видів ресурсів.

Тест 25. Виберіть визначення принципу природно-господарської збалансованості й оптимальності як один із принципів забезпечення соціально-економічної безпеки регіону:

1. Дотримання обґрунтованої економічної відповідності між нарощуванням виробничого потенціалу галузей і реалізацією природоохоронних заходів, орієнтація на раціоналізацію регіонального розвитку.

2. Вибір шляхів досягнення цілей і результатів вирішення задач, спрямованих на забезпечення соціально-економічної безпеки регіону.

3. Оцінювання відносної цілісності й завершеності того або іншого етапу економічного й соціального розвитку регіону.

4. Реалізація об'єктивних процесів поділу праці й регіональної інтеграції виробництва.

Тест 26. Визначіть принцип варіантності як один із принципів забезпечення соціально-економічної безпеки регіону:

1. Вибір шляхів досягнення цілей і результатів вирішення задач, спрямованих на забезпечення соціально-економічної безпеки регіону.
2. Узгодження інтересів державного й регіонального бюджетів.
3. Раціоналізація регіонального розвитку.
4. Регіональна інтеграція виробництва.

Тест 27. Яку функцію виконують соціально-економічні орієнтири збалансованого розвитку регіону?

1. Оцінну.
2. Науково-рекомендаційну.
3. Стратегічну.
4. Регулюючу.
5. Формалізуючу.

Тест 28. У яких аспектах проявляється тіньова економіка?

1. «Толлінгові» операції.
2. Безконтрольне придбання на фондовому ринку резидентами та найчастіше нерезидентами цінних паперів українських підприємств за іноземну валюту за явно заниженими цінами.
3. Відмивання грошей.
4. Удосконалювання законодавства щодо забезпечення необхідних умов розвитку підприємництва.
5. Контроль за витратами громадян.

Тест 29. Поняття «тіньове підприємництво» включає:

1. Продаж заборонених товарів.
2. Протидію контрабанді.
3. Застосування фінансових санкцій.
4. Застосування податкових пільг.

Тест 30. До сектора тіньової економіки належать:

1. Ремісництво.
2. Епізодичні підробітки.
3. Робота на присадибних ділянках.
4. Фермерське господарство.
5. Виробниче підприємство.

Тест 31. До правоохоронних органів, які вповноважені вести боротьбу з економічною злочинністю, зараховують:

1. Державну контрольно-ревізійну службу України.
2. Прокуратуру.

3. Державний департамент фінансового моніторингу.
4. Міліцію.
5. Нотаріальні контори.

Тест 32. Укажіть переваги наявності держвласності на найбільших підприємствах з погляду створення економічної безпеки держави:

1. Гарантоване забезпечення стратегічних інтересів держави.
2. Економічна перевага (можливість поповнення бюджету неподатковим шляхом).
3. Соціальна перевага (можливість проведення масштабних проектів: житло, дорожня мережа, космічна програма).
4. Низька ефективність економіки країни внаслідок наявності на підприємствах державних інтересів крім підприємницьких.
5. Обмеження ринкової конкуренції.

Тест 33. Перевагою наявності держвласності на найбільших підприємствах з метою забезпечення економічної безпеки держави є:

1. Технологічна перевага (розвиток нових технологій, інноваційні проекти).
2. Регулювання економічних показників і ситуації в країні репресивними методами.
3. Розвиток приватного сектора в економіці країни.
4. Обмеження приватизації відпрацьованих комплексів для звільнення ресурсів під нові державні проекти.

Тест 34. Виберіть перевагу наявності держвласності на найбільших підприємствах з погляду забезпечення економічної безпеки держави:

1. Регулювання економічних показників і ситуації в країні невитратними методами.
2. Можлива економічна неефективність підприємств.
3. Обмеження проведення масштабних проектів: житло, дорожня мережа, космічна програма.
4. Недоповнення бюджету неподатковим шляхом.

Тест 35. Виберіть задачі держави в процесі забезпечення економічної безпеки підприємств.

1. Створення сприятливих умов для здійснення підприємницької діяльності.
2. Теоретико-прикладні розроблення в області економічної безпеки.
3. Розвиток унітарних промислових підприємств.
4. Обмеження інвестиційної діяльності підприємств.

Тест 36. Яка роль держави в процесі забезпечення економічної безпеки підприємств?

1. Розроблення і установлення критеріїв, що визначають, які підприємства належать до сфери національних економічних інтересів.
2. Обмеження негативного впливу іноземних підприємств на національну економіку в цілому й підприємства зокрема.
3. Орієнтація на розвиток сільського господарства.
4. Структурні перетворення промислових підприємств.

Загрози й ризики в діяльності підприємств

Тест 37. Виберіть визначення поняття «небезпека»:

1. Об'єктивно існуюча можливість негативного впливу на об'єкт, у результаті чого може бути заподіяно якогось збитку, шкоди, що погіршує його стан і надає його розвитку небажану динаміку або параметри.
2. Умови й фактори, що приховують у собі й за певних умов виявляють ворожі наміри та шкідливі властивості.
3. Розвиток подій, дії (бездіяльність), у результаті яких виникає можливість або підвищується ймовірність порушення нормального функціонування підприємства й недосягнення ним своїх цілей, зокрема нанесення підприємству будь-якого виду збитку.

Тест 38. Виберіть визначення поняття «загроза»:

1. Розвиток подій, дії (бездіяльність), у результаті яких з'являється можливість або підвищується ймовірність порушення нормального функціонування підприємства й недосягнення ним своїх цілей, зокрема нанесення підприємству будь-якого виду збитку.
2. Умови й фактори, що приховують у собі й за певних умов виявляють ворожі наміри та шкідливі властивості.
3. Об'єктивно існуюча можливість негативного впливу на об'єкт, у результаті чого може бути заподіяно якогось збитку, шкоди, що погіршує його стан і надає його розвитку небажану динаміку або параметри.

Тест 39. Що розуміють під метою загрози?

1. Виведення системи (суб'єкта) за межі припустимого стану.
2. Порушення нормального функціонування підприємства.
3. Виникнення підприємницького ризику.
4. Варіант розвитку ризику.

Тест 40. Виберіть класи загроз за класифікаційною ознакою «джерело виникнення загрози»:

1. Внутрішні.
2. Зовнішні.
3. Прикордонні.

4. Антропогенні.
5. Природні.

Тест 41. Укажіть види загрози, що класифікують за природою виникнення:

1. Політичні.
2. Кримінальні.
3. Природні.
3. Інформаційні.
4. Ті, що спричиняють труднощі.

Тест 42. Виберіть класи загор за цільовою спрямованістю:

1. Інформація.
2. Персонал.
3. Фінанси.
4. Постійні.
5. Природні.

Тест 43. Виберіть класи загор за класифікаційною ознакою «характер реалізованості»:

1. Навмисні.
2. Ненавмисні.
3. Тимчасові.
4. Антропогенні.
5. Контрагентські.

Тест 44. Укажіть види загор, що класифікують за можливістю прогнозування:

1. Прогнозовані.
2. Непрогнозовані.
3. Внутрішні.
4. Соціальні.
5. Прикордонні.
4. Антропогенні.

Тест 45. Виберіть класи загор за масштабом реалізованості:

1. Національні.
2. Регіональні.
3. Індивідуальні.
4. Фінансові.
5. Природні.

Тест 46. Виберіть класи загроз за класифікаційною ознакою «тривалість дії»:

1. Постійні.
2. Тимчасові.
3. Інформаційні.
4. Реалізовані.
5. Контрагентські.

Тест 47. Укажіть види загроз, що класифікують за очікуваним збитком:

1. Катастрофічні.
2. Значні.
3. Ті, що спричиняють труднощі.
4. Прогнозовані.
5. Ділова репутація.
6. Соціальні.
7. Постійні.
8. Ненавмисні.

Тест 48. Виберіть зовнішні загрози економічній діяльності підприємства:

1. Спад кон'юнктури в економіці в цілому.
2. Зменшення купівельної спроможності споживачів.
3. Низький рівень менеджменту.
4. Недоліки в організаційній структурі підприємства.

Тест 49. Виберіть внутрішні загрози економічній діяльності підприємства:

1. Низький рівень кваліфікації персоналу підприємства.
2. Недоліки у виробничому секторі діяльності підприємства.
3. Істотний рівень інфляції.
4. Нестабільність господарського й податкового законодавства.

Тест 50. Виберіть зовнішні загрози економічній діяльності підприємства:

1. Нестабільність і нерозвиненість фінансового й валютного ринків.
2. Посилення конкуренції в галузі.
3. Низький рівень впровадження інновацій як у виробничу сферу, так і в сферу управління.
4. Низький рівень маркетингу й втрата ринків збуту продукції.

Тест 51. Виберіть внутрішні загрози економічній діяльності підприємства:

1. Прорахунки в інвестиційній політиці підприємства.
2. Дефіцит у фінансуванні підприємства.
3. Криза окремих галузей.
4. Сезонні коливання попиту на продукцію.

Тест 52. Виберіть зовнішні загрози економічній діяльності підприємства:

1. Посилення монополізму на ринку.
2. Політична і економічна нестабільність у країнах-контрагентах.
3. Низький рівень менеджменту.
4. Прорахунки в інвестиційній політиці підприємства.

Тест 53. Виберіть внутрішні загрози економічній діяльності підприємства:

1. Порушення поставок матеріалів, сировини, енергоносіїв.
2. Недоліки в організаційній структурі підприємства.
3. Істотний рівень інфляції.
4. Політична нестабільність у країні, де розташовано підприємство.

Тест 54. Виберіть види загроз, що належать до фінансової сфери діяльності підприємства:

1. Зниження якості дебіторської заборгованості.
2. Високі процентні ставки за кредитами комерційних.
3. Недостатність власних оборотних коштів.
4. Використання робочої сили з низьким рівнем кваліфікації.
5. Недостатній обсяг страхових товарно-матеріальних запасів.

Тест 55. Виберіть види загроз, що належать до соціальної сфери діяльності підприємства:

1. Відсутність ефективної системи мотивації персоналу.
2. Висока плинність кадрів.
3. Високі темпи підвищення рівня оплати праці.
4. Використання неефективних форм фінансування відновлення основних фондів.
5. Зниження якості сировини й комплектуючих.

Тест 56. Виберіть види загроз, що належать до техніко-технологічної сфери діяльності підприємства:

1. Високий рівень використання застарілого обладнання.
2. Недостатній обсяг страхових товарно-матеріальних запасів.
3. Висока плинність кадрів.
4. Недостатність власних оборотних коштів.

Тест 57. Виберіть види загроз, що належать до фінансової сфери діяльності підприємства:

1. Надмірність виробничих потужностей.
2. Використання неефективних форм фінансування відновлення основних фондів.
3. Використання неефективних інструментів управління ризиком у контрактах.
4. Високий рівень застосування застарілого обладнання.
5. Монопольне положення постачальників.

Тест 58. Виберіть види загроз, що належать до соціальної сфери діяльності підприємства:

1. Використання робочої сили з низьким рівнем кваліфікації.
2. Високий рівень вилучення засобів на соціальну сферу.
3. Високі процентні ставки за кредитами комерційних банків.
4. Відсутність ефективної системи управління якістю продукції.
5. Зниження якості дебіторської заборгованості.

Тест 59. Виберіть види загроз, що належать до техніко-технологічної сфери діяльності підприємства:

1. Відсутність ефективної системи управління якістю продукції.
2. Зниження якості сировини й комплектуючих.
3. Недостатність власних оборотних коштів.
4. Недостатній обсяг страхових товарно-матеріальних запасів.
5. Використання неефективних інструментів управління ризиком у контрактах.

Тест 60. Виберіть види загроз, що належать до фінансової сфери діяльності підприємства:

1. Високий рівень волатильності валютного ринку.
2. Використання неефективних форм фінансування відновлення основних фондів.
3. Високий рівень вилучення засобів на соціальну сферу.
4. Відсутність ефективної системи мотивації персоналу.
5. Монопольне положення постачальників.

Тест 61. Виберіть види загроз, що належать до соціальної сфери діяльності підприємства:

1. Високі темпи підвищення рівня оплати праці.
2. Висока плінність кадрів.
3. Надмірність виробничих потужностей.
4. Відсутність ефективної системи управління якістю продукції.
5. Високий рівень використання застарілого обладнання.

Тест 62. Виберіть види загроз, що належать до техніко-технологічної сфери діяльності підприємства:

1. Монопольне положення постачальників.
2. Використання неефективних методів управління проектами.
3. Надмірність виробничих потужностей.
4. Висока плинність кадрів.
5. Високі темпи підвищення рівня оплати праці.

Тест 63. Укажіть тривалість прояву середньострокових загроз економічній безпеці підприємства:

1. Від одного року до трьох років.
2. Від трьох до п'яти років.
3. Від одного до трьох місяців.
4. Від одного до двох кварталів.
5. Від одного кварталу до одного року.
6. Немає правильної відповіді.

Тест 64. Укажіть тривалість прояву короткострокових загроз економічній безпеці підприємства:

1. Від одного кварталу до одного року.
2. Від одного місяця до півроку.
3. Від одного до трьох місяців.
4. Від одного до двох кварталів.
5. Від одного до трьох років.

Тест 65. Укажіть тривалість прояву довгострокових загроз економічній безпеці підприємства:

1. Від трьох до п'яти років.
2. Від п'яти до десяти років.
3. Від одного до двох кварталів.
4. Від одного до трьох років.

Тест 66. У результаті реалізації різних видів загроз підприємство має:

1. Збитки.
2. Витрати.
3. Прибутки.
4. Шкоду.

Тест 67. Виберіть прямі збитки для оцінювання шкоди внаслідок реалізації загрози економічній безпеці підприємства:

1. Збиток здоров'ю, майну або майновим інтересам.

2. Претензії й позови внаслідок невиконання зобов'язань перед контрагентами.

3. Втрата іміджу організації.

4. Упущена вигода.

Тест 68. До яких збитків належать витрати на юридичне врегулювання справ, упущена вигода, втрата іміджу організації при оцінюванні збитку внаслідок реалізації загрози економічній безпеці підприємства?

1. Непрямі збитки.

2. Прямі збитки.

3. Немає правильної відповіді.

Тест 69. Укажіть основні компоненти бізнесу, у яких можна зазнати збитків:

1. Матеріальні активи.

2. Персонал.

3. Продукт або вид послуги.

4. Мета.

5. Стратегія.

Тест 70. У яких елементах бізнесу можна зазнати збитків?

1. Інформація.

2. Товари при переміщенні.

3. Контроль якості.

4. Цінова політика.

Тест 71. Виберіть аспекти стимулюючої функції ризику:

1. Конструктивний.

2. Деструктивний.

3. Соціально-правовий.

4. Історико-генетичний.

Тест 72. Укажіть аспекти захисної функції ризику:

1. Соціально-правовий.

2. Історико-генетичний.

3. Конструктивний.

4. Деструктивний.

Тест 73. До комерційних ризиків належать:

1. Майнові.

2. Виробничі.

3. Фінансові.

4. Математичні.

5. Функціональні.

Тест 74. Ризики, пов'язані з купівельною спроможністю грошей:

1. Інфляційні.
2. Валютні.
3. Ліквідність.
4. Упущена вигода.
5. Зниження прибутковості.

Тест 75. Ризики, пов'язані зі вкладенням коштів (інвестиційні):

1. Упущена вигода.
2. Зниження прибутковості.
3. Валютні.
4. Ліквідність.

Тест 76. Яка мета ухвалення рішення в системі управління ризиками в бізнесі?

1. Формування загальної стратегії управління всім комплексом ризиків підприємства.
2. Моніторинг ситуації (ризиків).
3. Опис виявлених ризиків.
4. Оцінювання порівняльної ефективності методів впливу на ризики.

Тест 77. Завданнями моніторингу ситуації у системі управління ризиками є:

1. Зменшення ймовірності настання несприятливих подій.
2. Передавання відповідальності за ризик третім особам при збереженні існуючого рівня ризику.
3. Здатність підприємства зменшити фінансові та інші втрати.
4. Попереджувальні організаційно-технічні заходи.
5. Формування загальної стратегії управління всім комплексом ризиків підприємства.
6. Визначення й докладний опис всіх ризиків, властивих економічному об'єкту.

Принципи й рівні економічної безпеки підприємств

Тест 78. Що розуміють під принципом чотирьох ролей для забезпечення економічної безпеки підприємства?

1. Суб'єкт і об'єкт забезпечення безпеки, джерело й об'єкт загрози.
2. Безпека, загроза, ризик, збиток.
3. Суб'єкт забезпечення безпеки, загроза, витрати, прибуток.
4. Немає правильної відповіді.

Тест 79. Скільки рівнів економічної безпеки й повного охоплення ФГД прийнято розглядати?

1. Шість рівнів.
2. П'ять рівнів.
3. Чотири рівні.
4. Три рівні.

Тест 80. Якого рівня економічної безпеки й повного охоплення ФГД не існує?

1. Рівня моніторингу загроз.
2. Рівня власницького (акціонерного).
3. Рівня вищого керівництва підприємства.
4. Рівня організаційної структури й системи управління підприємством, кадрової політики, системи мотивації персоналу.

Тест 81. Який рівень економічної безпеки й повного охоплення ФГД є відсутнім у переліку: рівень власницький (акціонерний); рівень вищого керівництва підприємства; рівень організаційної структури й системи управління підприємством, кадрової політики, системи мотивації персоналу; рівень побудови бізнес-процесів; рівень обліку, контролю, аналізу ФГД?

1. Рівень поточної ФГД у рамках побудови бізнес-процесів.
2. Рівень фінансування ризиків.
3. Рівень поточної інвестиційної діяльності.
4. Рівень визначення показника економічної безпеки.

Тест 82. Якого рівня економічної безпеки й повного охоплення ФГД не існує?

1. Рівня керівництва регіону.
2. Рівня побудови бізнес-процесів.
3. Рівня вищого керівництва підприємства.
4. Рівня поточної ФГД у рамках, регламентованих побудовою бізнес-процесів.
5. Рівня обліку, контролю, аналізу ФГД.
6. Немає правильної відповіді.

Тест 83. У ФГД сучасного підприємства, на якому функціонує система бюджетування (планування), можна виділити три основні фази виробничого процесу. Укажіть помилкову фазу:

1. Діагностика економічної безпеки підприємства.
2. Планування діяльності на певний період.
3. Діяльність протягом цього періоду.
4. Підведення підсумків і аналіз відхилень від плану (планування, здійснення, звітність).

5. Немає правильної відповіді.

Тест 84. Який рівень економічної безпеки й повного охоплення ФГД є найбільш потенційним джерелом загрози економічній безпеці діяльності підприємства незалежно від його галузевої приналежності?

1. Рівень поточної ФГД.
2. Рівень власницький (акціонерний).
3. Рівень вищого керівництва підприємства.
4. Рівень організаційної структури й системи управління підприємством, кадрової політики, системи мотивації персоналу.
5. Рівень побудови бізнес-процесів.
6. Рівень обліку, контролю, аналізу ФГД.

Сутність системи економічної безпеки підприємства й механізм її забезпечення

Тест 85. Дайте визначення економічної безпеки підприємства згідно з ресурсно-функціональним підходом:

1. Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємств у цей час і в майбутньому.
2. Наукова теорія безпеки, політика й стратегія безпеки, засоби й методи забезпечення безпеки й концепція безпеки підприємства.
3. Здатність і умови можливого протистояння підприємства зовнішнім і внутрішнім загрозам у досягненні цілей економічного розвитку.
4. Незалежність підприємства від використання свого прибутку.

Тест 86. Охарактеризуйте фінансову складову економічної безпеки підприємства:

1. Регулювання питання фінансово-економічної достатності (забезпеченості) підприємства, його стійкості до банкрутства.
2. Режим праці, фізична охорона об'єктів і особиста охорона керівництва, протидія криміналу, взаємодія із правоохоронними та іншими державними органами.
3. Реалізація політики, засобів і методів забезпечення безпеки.
4. Забезпечення незалежності підприємства від використання свого прибутку.

Тест 87. Дайте характеристику силової складової економічної безпеки підприємства:

1. Режим праці, фізична охорона об'єктів і особиста охорона керівництва, протидія криміналу, взаємодія із правоохоронними та іншими державними органами.

2. Реалізація всебічного юридичного забезпечення діяльності підприємства, кваліфікована правова робота з контрагентами й владою, вирішення інших правових питань.

3. Регулювання фінансово-господарської діяльності підприємства.

4. Запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства ризиками і загрозами, пов'язаними з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами в цілому.

Тест 88. Охарактеризуйте техніко-технологічну складову економічної безпеки підприємства:

1. Створення й використання такої технічної бази, устаткування і основних засобів виробництва, а також технологій і бізнес-процесів, які підсилюють конкурентоспроможність підприємства.

2. Ділова розвідка, інформаційно-аналітична робота із зовнішніми й внутрішніми суб'єктами та ін.

3. Забезпечення стійкого розвитку підприємства.

4. Реалізація всебічного юридичного забезпечення діяльності підприємства, кваліфікована правова робота з контрагентами й владою, вирішення інших правових питань.

Тест 89. Дайте характеристику правової складової економічної безпеки підприємства:

1. Всебічне юридичне забезпечення діяльності підприємства, кваліфікована правова робота з контрагентами й владою, вирішення інших правових питань.

2. Забезпечення оптимальної цінової політики.

3. Режими праці, фізична охорона об'єктів і особиста охорона керівництва, протидія криміналу, взаємодія із правоохоронними та іншими державними органами.

4. Запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства ризиками і загрозами, пов'язаними з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами в цілому.

Тест 90. Охарактеризуйте кадрову складову економічної безпеки підприємства:

1. Запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства ризиками і загрозами, пов'язаними з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами в цілому.

2. Забезпечення комунікаційної політики маркетингу підприємства.

3. Регулювання питань фінансово-економічної достатності (забезпеченості) підприємства.

4. Забезпечення ергономічних умов роботи співробітникам підприємства.

Тест 91. До найважливіших об'єктів безпеки підприємства слід віднести:

1. Права підприємства як самостійного суб'єкта ринкових відносин.
2. Різні види діяльності підприємства (виробнича, комерційна, постачальницька, управлінська та ін.).
3. Регіональне керівництво.
4. Служба безпеки.

Тест 92. Найважливішими об'єктами безпеки підприємства є:

1. Власність підприємства в її різних видах.
2. Персонал підприємства, його керівники, акціонери, служби, партнери, співробітники, що володіють комерційною таємницею.
3. Технічні засоби й системи комплексного забезпечення безпеки.
4. Державні органи безпеки.
5. Система науково-дослідних установ.

Тест 93. Чи є партнери підприємства об'єктами безпеки?

1. Так.
2. Ні.

Тест 94. До суб'єктів безпеки підприємства належать:

1. Суб'єкти, які входять у структуру самого підприємства й вирішують задачі щодо забезпечення його безпеки.
2. Персонал підприємства, його керівники.
3. Співробітники, які володіють інформацією, що є комерційною таємницею.
4. Власність підприємства в різних видах.

Тест 95. Суб'єктами безпеки підприємства є:

1. Державні органи, які створюють умови для безпеки підприємства.
2. Контрагенти підприємства.
3. Технічні засоби й системи комплексного створення безпеки.
4. Немає правильної відповіді.

Тест 96. Виберіть принципи забезпечення економічної безпеки підприємства:

1. Законність.
2. Комплексність.
3. Своєчасність.
4. Емерджентність.
5. Адаптивність.

Тест 97. Який принцип створення економічної безпеки підприємства визначається кількістю виявлених загроз, їхнім припиненням, числом виявлених правопорушень?

1. Ефективність.
2. Своєчасність.
3. Активність.
4. Універсальність.

Тест 98. Який принцип створення економічної безпеки підприємства припускає чіткі постановки задач для фахівців служби безпеки в усіх напрямках їхньої діяльності?

1. Конкретність.
2. Безперервність.
3. Цілеспрямованість.
4. Надійність.
5. Ефективність.

Тест 99. Дії служби безпеки підприємства мають бути чітко орієнтовані на основні загрози функціонуванню підприємства й не відволікатися на інші сфери діяльності. Дайте назву цьому принципу забезпечення економічної безпеки:

1. Цілеспрямованість.
2. Активність.
3. Своєчасність.
4. Надійність.
5. Немає правильної відповіді.

Тест 100. Визначіть принцип забезпечення економічної безпеки підприємства, у результаті дії якого служба безпеки має охоплювати всі компоненти підприємства: структурні підрозділи, напрямки діяльності, персонал та ін. :

1. Комплексність.
2. Своєчасність.
3. Законність.
4. Універсальність.
5. Активність.

Тест 101. Чи включає управління економічною безпекою стратегічний рівень?

1. Так.
2. Ні.

Тест 102. Виберіть завдання оперативно-тактичного рівня управління економічною безпекою підприємства:

1. Оптимізація ресурсів.
2. Розроблення цінової політики.
3. Забезпечення конкурентоспроможності продукції підприємства.
4. Формування цільових орієнтирів діяльності господарюючого суб'єкта в довгостроковому періоді.

Тест 103. Укажіть задачі стратегічного рівня управління економічною безпекою підприємства:

1. Вибір стратегії досягнення мети підприємства.
2. Виявлення й формування стратегії використання основних конкурентних переваг компанії, до якої належить підприємство.
3. Формування комунікаційної політики підприємства.
4. Організації виставок продукції підприємства.

Тест 104. До задач системи безпеки підприємства належать:

1. Випереджальна протидія можливим загрозам.
2. Забезпечення пасивного захисту (орієнтація підприємства на захист із боку держави у вигляді правоохоронних і судових органів).
3. Підвищення заробітної плати працівникам.
4. Своєчасна сплата податків і зборів.

Тест 105. До функцій податкової міліції слід віднести:

1. Попередження корупції в органах державної податкової служби й виявлення її фактів.
2. Розшук платників, що ухиляються від сплати податків.
3. Попередження злочинів та інших правопорушень у сфері оподаткування.
4. Ведення обліку платників ПДВ.
5. Забезпечення захисту життя, здоров'я громадян.

Тест 106. До функцій Державного комітету фінансового моніторингу України не належать:

1. Здійснення координації й методичного забезпечення діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу.
2. Збір, оброблення і аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу.
3. Проведення заходів щодо розшуку осіб, які здійснили операції, пов'язані з легалізацією злочинних доходів.
4. Створення єдиної державної інформаційної системи в сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Захист комерційної таємниці підприємства

Тест 107. Відомості, які знаходяться у володінні, користуванні окремих фізичних або юридичних осіб і поширюються за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов, – це:

1. Комерційна таємниця.
2. Інформація з обмеженим доступом.
3. Секретна інформація.
4. Немає правильної відповіді.

Тест 108. Відомості про платоспроможність не відносять до такого:

1. Інтелектуальної власності.
2. Конфіденційної інформації.
3. Комерційної таємниці.
4. Банківської таємниці.

Тест 109. До інформації з обмеженим доступом належать:

1. Таємна й конфіденційна інформація.
2. Державна й комерційна таємниця.
3. Банківська й комерційна таємниця.
4. Секретна інформація й комерційна таємниця.
5. Немає правильної відповіді.

Тест 110. До інформації, що становить комерційну таємницю, належать:

1. Науково-технічна інформація.
2. Технологічна інформація.
3. Виробнича інформація.
4. Інформація про склад майна державного або муніципального унітарного підприємства.
5. Інформація про забруднення навколишнього середовища.
6. Відомості про стан протипожежної безпеки.

Тест 111. На які види класифікують інтелектуальні права?

1. Авторські права.
2. Патентні права.
3. Комерційні права.
4. Посадові права.

Тест 112. Виберіть види авторських прав:

1. Право авторства.
2. Право автора на ім'я.
3. Право на недоторканність твору.
4. Виключне право.
5. Патентне право.

Тест 113. Виберіть види патентних прав:

1. Виключне право.
2. Право авторства.
3. Право доступу до творів образотворчого мистецтва.
4. Право на відгук на твір літератури.

Тест 114. Який елемент концепції комерційної таємниці являє собою вартісну категорію, що характеризує конкретний розмір прибутку при використанні цієї таємниці або розмір збитків при її втраті?

1. Цінність інформації.
2. Джерело інформації.
3. Інформаційний ресурс.
4. Немає правильної відповіді.

Тест 115. Який вид втрати інформації відбувається з вини персоналу, що працює з документами, інформацією й базами даних, причому не в результаті навмисних дій, а через неухважність і безвідповідальність?

1. Розголошення.
2. Витік.
3. Ігнорування.
4. Немає правильної відповіді.

Тест 116. Виберіть механізми захисту комерційної таємниці підприємства:

1. Система обліку і охорони нових матеріалів і продукції.
2. Порядок діловодства з документами, що містять комерційну таємницю.
3. Порядок використання відкритих каналів зв'язку при передачі конфіденційної інформації.
4. Охорона відомостей, що зберігаються в установчих документах юридичної особи.
5. Умови конкурсів або аукціонів щодо приватизації об'єктів державної або муніципальної власності.

Оцінювання і аналіз економічної безпеки підприємства. Інформаційна і документаційна безпека

Тест 117. Виберіть функціональну складову внутрішньовиробничої економічної безпеки:

1. Інтелектуальна.
2. Фінансова.
3. Ринкова.
4. Інформаційна.

Тест 118. Виберіть функціональні складові позавиробничої економічної безпеки:

1. Інтерфейсна.
2. Екологічна.
3. Техніко-технологічна.
4. Кадрова.

Тест 119. Організаційні заходи оцінювання економічної безпеки включають:

- виявлення внутрішніх і зовнішніх факторів, що визначають економічну безпеку підприємства (до кожної функціональної складової), аналіз і оцінювання ступеня їхнього впливу;

- розрахунок узагальнених показників економічної безпеки для кожної функціональної складової;

- розрахунок інтегрального показника економічної безпеки підприємства.

Сформулюйте останній етап:

1. Розроблення комплексу заходів, спрямованих на підвищення економічної безпеки, і оцінювання їхньої ефективності.

2. Організація служби безпеки.

3. Формування заходів щодо інвестиційної діяльності підприємства, розрахунок прибутку.

Тест 120. Виберіть негативні впливи на фінансову складову економічної безпеки:

1. Зниження ліквідності.

2. Підвищення кредиторської й дебіторської заборгованості.

3. Порушення юридичних прав підприємства і його працівників.

4. Завдання шкоди здоров'ю (фізичному і психологічному) співробітників, а також їхній репутації й матеріальному благополуччю, що становить загрозу нормальній діяльності підприємства.

Тест 121. Які існують загрози інтелектуальній складовій економічної безпеки?

1. Звільнення провідних висококваліфікованих працівників.

2. Зниження освітнього рівня працівників, особливо осіб апарата управління.

3. Зниження питомої ваги інженерно-технічних працівників і науковців у загальній кількості працюючих.

3. Порушення юридичних прав підприємства і його працівників.

4. Завдання шкоди здоров'ю (фізичному і психологічному) співробітників, а також їхній репутації й матеріальному благополуччю, що становить загрозу нормальній діяльності підприємства.

Тест 122. Про ослаблення кадрової складової економічної безпеки свідчать:

1. Відтік кадрів.
2. Низька кваліфікація кадрів.
3. Промислове шпигунство, дезінформація, знищення інформації.
4. Зниження конкурентоспроможності виробленої продукції.

Тест 123. Виберіть негативні впливи на технологічну складову економічної безпеки:

1. Підрив технологічного потенціалу підприємства.
2. Моральне старіння використовуваних технологій.
3. Зниження конкурентоспроможності підприємства й виробленої продукції.
4. Підрив іміджу підприємства.

Тест 124. Про ослаблення правової складової економічної безпеки свідчать:

1. Недостатня правова захищеність інтересів підприємства в договірній та іншій діловій документації.
2. Навмисне або ненавмисне розголошення комерційно важливих відомостей.
3. Порушення норм патентного права.
4. Фізичне старіння кадрів, старіння їхніх знань і кваліфікації.
5. Зниження іміджу підприємства.

Тест 125. Виберіть негативні впливи на силову складову економічної безпеки:

1. Фізичні й моральні впливи, спрямовані на конкретних осіб.
2. Завдання шкоди майну підприємства, що несе загрозу зниження вартості його активів і втрати економічної незалежності.
3. Порушення технологічної дисципліни.
4. Несплата податків.

Тест 126. Про ослаблення ринкової складової економічної безпеки свідчать:

1. Ослаблення конкурентних позицій і здатності протидіяти конкурентному тиску.
2. Зниження адаптаційних можливостей підприємства до змін на ринку.
3. Вихід конфіденційної інформації за межі підприємства.
4. Зниження фінансової стійкості.

Тест 127. Виберіть негативні впливи на інтерфейсну складову економічної безпеки:

1. Можливі непередбачені зміни умов взаємодії з економічними контрагентами: постачальниками, торговельними й збутовими посередниками, інвесторами, споживачами та ін.

2. Негативні впливи, які завдають шкоди майну підприємства.
3. Зниження винахідницької й раціоналізаторської активності.
4. Ослаблення інтелектуального потенціалу підприємства.

Тест 128. Про ослаблення інформаційної складової економічної безпеки свідчать:

1. Неповна, неточна й суперечлива інформація в процесі прийняття управлінських рішень.

2. Зменшення долі ринку, що займає підприємство.
3. Підрив репутації посадових осіб.
4. Порушення норм патентного права.

Тест 129. Виберіть негативні впливи на екологічну складову економічної безпеки:

1. Загроза здоров'ю працівників підприємства.

2. Втрата прибутку внаслідок високого рівня екологічних штрафів і платежів.

3. Відставання від вимог ринку.
4. Недолік загальної величини оборотних коштів.

Тест 130. Який рівень економічної безпеки при певному обсязі інвестиційної підтримки умов, які створюють економічну безпеку підприємства, дозволяє зберегти зайняту ринкову позицію в поточному періоді, ставить під загрозу її в найближчій перспективі?

1. Низький.
2. Середній.
3. Високий.

Тест 131. Визначіть рівень економічної безпеки при такій характеристиці підприємства: обсяг інвестиційної підтримки умов, які створюють економічну безпеку підприємства, дозволяє зберегти зайняту ринкову позицію в поточному періоді й у середній (два – чотири роки) перспективі, а також закласти фундамент формування конкурентних переваг:

1. Середній.
2. Низький.
3. Високий.

Тест 132. Виберіть рівень економічної безпеки при такій характеристиці підприємства: інвестиційна підтримка умов, які створюють економічну безпеку підприємства, здійснюється з урахуванням практично всіх вимог ринку, що дозволяє підприємству мати значні конкурентні переваги стратегічного характеру й стати лідером ринку (або області):

1. Високий.
2. Середній.
3. Низький.

Тест 133. Як називається технологія, що являє собою сукупність методів, виробничих процесів і алгоритмів програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюжок, реалізація яких забезпечує збір, зберігання, оброблення, виведення й поширення інформації з метою зниження трудомісткості процесів використання інформаційного ресурсу, підвищення їхньої надійності й оперативності?

1. Інформаційна.
2. Виборна.
3. Виробнича.
4. Стратегічна.

Тест 134. Виберіть метод забезпечення інформаційної безпеки, відповідальний за ідентифікацію і аутентифікацію, розмежування доступу до інформації, протоколювання і аудита, захист мережного периметра, криптографічні засоби захисту?

1. Сервіс мережної безпеки.
2. Інженерно-технічні методи.
3. Правові методи.
4. Теоретичні методи.

Тест 135. Виберіть складову інтегральної безпеки інформаційної системи підприємства, що забезпечує захист від вірусів, логічних бомб, несанкціонованої зміни конфігурації і програмного коду:

1. Безпека програмного забезпечення.
2. Безпека даних.
3. Фізична безпека.
4. Безпека мереж і телекомунікаційних пристроїв.

Галузеві особливості забезпечення економічної безпеки підприємств. Забезпечення економічної безпеки авіапромислового підприємства

Тест 136. Яким загрозам піддаються великі й середні промислові підприємства, що знаходяться під пильною увагою державної і місцевої влади?

1. Використання адміністративних можливостей для одержання вигоди.
2. Змінення законодавства, інших нормативних і регулюючих документів.
3. Використання адміністративних можливостей для посилення тиску з боку конкурентів або так званих рейдерів.
4. Недотримання технологій.
5. Завдання збитків основним засобам.
6. Загроза появи браку продукції.

Тест 137. Укажіть відмітні причини невиробничих витрат будівельних підприємств:

1. Сезонність і аритмічність робіт.
2. Далекість і територіальна роз'єднаність об'єктів.
3. Позамовний характер забезпечення послуг.
4. Страхування.
5. Безпечне транспортування.

Тест 138. Які позитивні відзнаки має раціональна організація безпеки під час перевезення вантажів?

1. Страхування перевезених товарів.
2. Довіра споживачів і їхнє задоволення організацією перевезення вантажів.
3. Підвищення рейтингу й тверда позиція в конкурентній боротьбі.
4. Фінансовий збиток.
5. Завдання шкоди репутації транспортного підприємства.

Тест 139. Визначіть загрози економічній безпеці проектів:

1. Внутрішньокорпоративні конфлікти – протиріччя інтересів менеджерів основного підприємства й менеджерів проекту.
2. Загрози, пов'язані із транспортуванням товарно-матеріальних цінностей (ТМЦ), відрядженнями персоналу.
3. Посилений контроль із боку основного підприємства.
4. Ризиковий характер проекту.

Тест 140. Виберіть специфічні загрози безпеці авіапромислових підприємств:

1. Відставання від науково-технічного прогресу.
2. Непланові простої через вихід з ладу встаткування.
3. Падіння репутації продукції, що випускається підприємством.

4. Кадрові загрози.
5. Сезонність і аритмічність робіт.
6. Внутрішньокорпоративні конфлікти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

Рекомендована література

Основна

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України: Постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 10. – Ст. 85.
3. Закон України «Про основи національної безпеки України» // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
4. Концепція економічної безпеки України [Текст] : наукова доповідь / Ін-т екон. прогнозування, кер. проекту В. М. Геєць. – К. : Логос, 1999. – 56 с.
5. Пономаренко, В. С. Экономическая безопасность региона: анализ, оценка, прогнозирование [Текст]: моногр. / В. С. Пономаренко, Т. С. Клебанова, Н. Л. Чернова. – Х. : ИД „ИНЖЭК”, 2004. – 145 с.
6. Айрапетова, А. Г. Экономическая безопасность предприятия [Текст] : учеб. пособие / А. Г. Айрапетова, Ю. Н. Иванова. – СПб. : Изд-во С.-Петерб. гос. ун-та экономики и финансов, 2007. – 112 с.
7. Уляков, В. Н. Экономическая безопасность: конспект лекций [Текст] / В. Н. Уляков. – Чебоксары: Изд-во Чебоксар. политехн. ин-та (филиал) МГОУ, 2010. – 114 с.
8. Гапоненко, В. Ф. Экономическая безопасность предприятий. Подходы и принципы [Текст] / В. Ф. Гапоненко, А. А. Беспалько, А. С. Власков. – М. : Ось-89, 2007. – 208 с.
9. Козаченко, А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения [Текст]: моногр. / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А. Н. Ляшенко. – К. : Либра, 2003. – 280 с.

Додаткова

10. Куркин, Н. В. Устойчивость и безопасность развития предприятия [Текст] / Н. В. Куркин // Економіка розвитку. – 2003. – № 3(27). – С. 65–69.
11. Математичні методи і моделі ринкової економіки [Текст] : навч. посібник. – Х. : ВД «ИНЖЕК», 2010. – 456 с.
12. Ильяшенко, С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке [Текст] / С. Н. Ильяшенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – №3. – С.12–19.
13. Петренко, И. Н. Безопасность экономического пространства хозяйствующего объекта [Текст] / И. Н. Петренко. – М. : Анкил, 2005. – 280 с.

14. Филипковская, Л. А. Обеспечение экономической безопасности авиапромышленного предприятия [Текст] / Л. А. Филипковская, А. Н. Скачков // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць Нац. аерокосм. ун-та ім. М. Є. Жуковського «ХАІ». – Вып. 2. – Х. – 2011. – С. 100 – 112.
15. Судакова, О. И. Финансовая диагностика экономической безопасности предприятия [Электронный ресурс] / О. И. Судакова, Е. В. Яковишина – URL: <http://www.rusnauka.com/TIP/All/Economica/126.html> (13.08.08).
16. Економічна діагностика: практикум [Текст] / Т. Д. Костенко, А. А. Герасимов, В. С. Рижиков та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 186 с.
17. Куркін, М. В. Контроль та захист економічної безпеки діяльності підприємств [Текст]: навч. посібник / М. В. Куркін, В. Д. Понікаров, Д. В. Назаренко. – Х. : ФОП Павленко О.Г.; ВД «Інжек», 2010. – 300 с.
18. Камлик, М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правові аспекти [Текст] / М. І. Камлик. – К. : Атіка, 2005. – 432 с.
19. Механизмы управления экономической безопасностью [Текст] / Под ред. Ю. И. Лысенко. – Донецк : ДонНУ, 2002. – 178 с.
20. Губський, Б. В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення [Текст] / Б. В. Губський. – К : Укрархбудінформ, 2001. – 212 с.
21. Долженков, В. А. Microsoft Office Excel 2007 [Текст] / В. А. Долженков, А. Б. Стученков. – СПб. : БХВ-Петербург, 2007. – 1200 с.
22. Дьяконов, В. П. Maple 9 в математике, физике и образовании [Текст] / В. П. Дьяконов. – М. : СОЛОН-Пресс, 2004. – 688 с.

Електронні ресурси

23. Сервер Верховної ради України. – Режим доступа: <http://rada.gov.ua>.
24. Нормативные акты Украины. – Режим доступа: www.nau.kiev.ua.
25. Право. Украина. – Режим доступа: www.legal.com.ua.
26. Законопроекты Украины. – Режим доступа: <http://zakon.gov.ua>.
27. Законодательство Украины. – Режим доступа: <http://nedvigimost.com.ua>.
28. Институт проблем законодательства ім. Ярослава Мудрого. – Режим доступа: <http://www.legality.kiev.ua>.
29. Литература по экономической безопасности. – Режим доступа: http://korunb.nlr.ru/query_info.php_query_ID=2143.
30. Ильяшенко, С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке. – Режим доступа: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/16196>.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
1. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА МОДУЛЯМИ І ТЕМАМИ	6
3. ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ	13
3.1. Розрахункова робота у вигляді задачі	13
3.2. Дослідницька робота у вигляді реферату	22
4. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ	24
5. КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ І ТЕСТИ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ	25
5.1. Перелік запитань для самоконтролю	25
5.2. Тести для перевірки знань	27
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК	57

Навчальне видання

Філіпковська Лариса Олексіївна

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Редактор В. М. Коваль

Зв. план, 2014

Підписано до видання 4.03.2014

Ум. друк. арк. 3,2. Обл.-вид. арк. 3,63. Електронний ресурс

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
61070, Харків-70, вул. Чкалова, 17
<http://www.khai.edu>

Видавничий центр «ХАІ»
61070, Харків-70, вул. Чкалова, 17
izdat@khai.edu

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції сер. ДК № 391 від 30.03.2001